

۱۴۱۸
۹۵,۹,۱۸

الحمد لله

درسنامه آموزش احکام

حاجید هوند

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق *

سرشناسه	: کهوند، حامد، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: درس نامه آموزش احکام (دوره عالی رسته‌ای ساعس آجا) / حامد کهوند؛ ناظر علمی مهدی عبداللهمی؛ سرویراستار حسین قاسم حمزه؛ ویراستار علی فلاحي؛ تهیه کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام، تهران؛ انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا؛ سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران، معاونت تربیت و آموزش، ۱۳۹۵.
مشخصات نشر	: ۱۹۴ ص-
مشخصات ظاهری	: ۹۰۰۰۰ ریال؛ ۶-۱۸-۶۹۴۲-۶۰۰-۹۷۸
شابک	: فیا
وضعیت فهرست نویسی	: فقه جمعی - رساله عملیه
موضوع	: *Islamic law, Ja'fari-- Handbooks, manuals, etc
موضوع	: فلاحي، علی، ۱۳۵۷ -، ویراستار
شناسه افزوده	: عبداللهمی، مهدی، ۱۳۴۱ -، ناظر
شناسه افزوده	: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)
شناسه افزوده	: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا
شناسه افزوده	: سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران، معاونت تربیت و آموزش
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۹۰۴ ک/۱۸۳ BP
رده بندی دیویی	: ۳۹۷/۳۳۲۲
شماره در کتابخانه	: ۳۲۸۵۹۸۱

درس نامه آموزش احکام (دوره عالی رسته‌ای ساعس آجا)

- تهیه کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (علیه السلام)
- نویسنده: حامد کهوند
- ناظر علمی: زین العابدین نجفی
- سرویراستار: حسین قاسم حمزه
- ویراستار: علی فلاحي
- ناظر علمی سازمان: حسین صنعت پور امیری
- صفحه آرا: علی نصیر محمدی
- طرح جلد: مصطفی زینلی
- نوبت و سال چاپ: اول / ۱۳۹۵
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- بها: ۹۰۰۰ تومان
- شابک: ۶-۱۸-۶۹۴۲-۶۰۰-۹۷۸
- ناشر: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا (با همکاری معاونت تربیت و آموزش ساعس آجا)
- لیوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه ارتش جمهوری اسلامی ایران

نشانی: تهران، خیابان شهید قدوسی، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران

معاونت تربیت و آموزش، صندوق پستی ۳۳۹۸ - ۱۶۷۶۵

تلفن: ۸۱۹۵۲۴۰۷ - ۸۸۴۰۵۰۰۱ دورنگار

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
مقدمه	۱۳

درس اول: تقلید (فقط برای مطالعه)

۱-۱. فلسفه تقلید	۱۵
۲-۱. راه‌های شناخت مرجع تقلید	۱۷
۳-۱. راه‌های به دست آوردن فتوای مرجع تقلید	۱۸
۴-۱. عمل بدون تقلید	۱۹
۵-۱. تقلید از میت	۲۰
۶-۱. تبعیض در تقلید	۲۱

درس دوم: خمس (۱)

۱-۲. فلسفه خمس	۲۳
۲-۲. موارد وجوب خمس	۲۵
۱-۲-۲. درآمد (منفعت کسب)	۲۵
۲-۲-۲. مال حلال مخلوط به حرام	۲۷

درس سوم: خمس (۲)

۱-۳. کسی که از ابتدای تکلیف خمس نداده است	۲۹
۲-۳. تصرف در اموالی که خمس آن داده نشده است	۳۱

- ۳-۳. موارد مصرف خمس ----- ۳۲
- ۴-۳. شرایط مستحقان خمس ----- ۳۴
- ۵-۳. استثنای خمس ----- ۳۶

درس چهارم: امر به معروف و نهی از منکر

- ۱-۴. اهمیت و ضرورت امر به معروف و نهی از منکر ----- ۴۰
- ۲-۴. شرایط امر به معروف و نهی از منکر ----- ۴۲
- ۱-۲-۴. علم به معروف و منکر ----- ۴۳
- ۲-۲-۴. احتمال تأثیر ----- ۴۳
- ۴-۲-۴. اضرار بر گناه ----- ۴۴
- ۴-۲-۴. ندادن مصلحت ----- ۴۴
- ۳-۴. مراحل امر به معروف و نهی از منکر ----- ۴۶
- ۱-۳-۴. امر و نهی قلبی ----- ۴۶
- ۲-۳-۴. امر و نهی زبانی ----- ۴۷
- ۳-۳-۴. امر و نهی عملی ----- ۴۷

درس پنجم: احکام معاملات

- ۱-۵. معاملات حرام ----- ۵۲
- ۲-۵. خرید و فروش عین نجس ----- ۵۳
- ۱-۲-۵. میته ----- ۵۳
- ۲-۲-۵. خون ----- ۵۳
- ۳-۲-۵. خمر (شراب) ----- ۵۴
- ۴-۲-۵. خوک ----- ۵۴
- ۳-۵. خرید و فروش با قصد مصرف حرام ----- ۵۵
- ۱-۳-۵. منافع معمولی و متعارف آن شیء، حرام است ----- ۵۵
- ۲-۳-۵. شیء، منافع حلال و حرام دارد، ولی قصد بایع و مشتری یا یکی از آن ----- ۵۶
- دو، استفاده در حرام است ----- ۵۶
- ۳-۳-۵. شأن آن شیء، استفاده در حرام است ----- ۵۶

- ۵۸----- ۴-۵. خرید و فروش اجناس قاچاق
 ۵۹----- ۵-۵. تجارت با غیرمسلمان
 ۶۱----- ۶-۵. بازاریابی شبکه‌ای

درس ششم: احکام معاملات (۲)

- ۶۳----- ۱-۶. غش در معامله
 ۶۴----- ۱-۱-۶. شرایط تحقق غش
 ۶۵----- ۲-۱-۶. انواع غش در معامله
 ۶۶----- ۲-۶. قمار
 ۶۶----- ۱-۱-۶. بازی با آلات قمار
 ۶۷----- ۱-۲-۶. بازی غیر آلات قمار
 ۶۹----- ۳-۶. ربا
 ۶۹----- ۱-۳-۶. فلسفه ربا
 ۷۰----- ۲-۳-۶. اقسام ربا
 ۷۲----- ۳-۳-۶. حیل‌های ربا
 ۷۳----- ۴-۶. رشوه
 ۷۴----- ۱-۴-۶. تفاوت «رشوه، هدیه، اجرت»
 ۷۵----- ۲-۴-۶. اقسام رشوه

درس هفتم: احکام مستحدثه (۱)

- ۸۰----- ۱-۷. اینترنت و چت
 ۸۲----- ۲-۷. آنتن‌های ماهواره
 ۸۴----- ۳-۷. فیلم و عکس
 ۸۵----- ۴-۷. مطالعه کتب ضالّه
 ۸۶----- ۵-۷. تقلب
 ۸۶----- ۶-۷. لطیفه‌گویی

درس هشتم: احکام مستحدثه (۲)

- ۸-۱. غنا و موسیقی ----- ۸۷
 ۸-۲. رقص و دست زدن در مجالس ----- ۹۰
 ۸-۳. شرط‌بندی ----- ۹۳
 ۸-۴. شرکت در مجالس گناه‌آلود و پارتی‌ها ----- ۹۴

درس نهم: احکام مستحدثه (۳)

- ۹-۱. سحر و جادو، شعبده‌بازی، هیپنوتیزم، فال‌گیری ----- ۹۷
 ۹-۲. دینویسی، استخاره ----- ۹۹
 ۹-۳. مصرف دخانیات، مواد مخدر ----- ۱۰۱
 ۹-۴. تقلید از فرهنگ غرب ----- ۱۰۳
 ۹-۵. تراشیدن ریش ----- ۱۰۶

درس دهم: احکام مستحدثه (۴)

- ۱۰-۱. پایان دادن به زندگی، اعدام سقّ جنین ----- ۱۰۸
 ۱۰-۲. معالجه با چیزهای حرام، نجس و ضرر ----- ۱۱۱
 ۱۰-۳. استفاده از دفترچه بیمه دیگران ----- ۱۱۲
 ۱۰-۴. معاشرت با افراد بی‌مبالات، معاشرت با غیر مسلمانان ----- ۱۱۳
 ۱۰-۵. افشای اسرار ----- ۱۱۵
 ۱۰-۱-۱. اسرار شخصی ----- ۱۱۶
 ۱۰-۲-۱. اسرار اجتماعی ----- ۱۱۷

درس یازدهم: احکام محارم و نگاه

- ۱۱-۱. احکام محارم (محارم نسبی، سببی، رضاعی) ----- ۱۲۰
 ۱۱-۱-۱. محارم نسبی ----- ۱۲۱
 ۱۱-۲-۱. محارم سببی ----- ۱۲۱
 ۱۱-۳-۱. محارم رضاعی ----- ۱۲۲
 ۱۱-۲. احکام نگاه کردن ----- ۱۲۳

- ۱۱-۲-۱. نگاه به محارم (نسبی، سببی، رضاعی) ----- ۱۲۳
- ۱۱-۲-۲. نگاه به غیر محارم ----- ۱۲۳
- ۱۱-۳. احکام روابط دختر و پسر ----- ۱۲۶

درس دوازدهم: ازدواج و احکام آن

- ۱۲-۱. اهمیت و فلسفه ازدواج ----- ۱۳۰
- ۱۲-۲. نهای که ازدواج با آنها حرام است ----- ۱۳۲
- ۱۲-۳. ازدواج با غیرمسلمان ----- ۱۳۵
- ۱۲-۴. ازدواج با غ شیعه ----- ۱۳۶
- ۱۲-۵. اذن ولی در ازدواج دختر باکره ----- ۱۳۷
- ۱۲-۶. حقوق و تکالیف زوجین (اجازه در رفت و آمدها، تمکین، نفقه زن، مهریه) ----- ۱۳۸
- ۱۲-۶-۱. اجازه در رفت و آمدها ----- ۱۳۸
- ۱۲-۶-۲. تمکین ----- ۱۳۹
- ۱۲-۶-۳. نفقه زن ----- ۱۳۹
- ۱۲-۶-۴. مهریه ----- ۱۴۰

درس سیزدهم: احکام پوشش

- ۱۳-۱. حکم پوشش (واجب - حرام، مستحب - مکروه) ----- ۱۴۴
- ۱۳-۲. لباس شهرت ----- ۱۴۵
- ۱۳-۳. پوشش زن در برابر نامحرم ----- ۱۴۶
- ۱۳-۴. پوشش مرد در برابر نامحرم ----- ۱۴۶
- ۱۳-۵. تشبه به بیگانگان و ترویج فرهنگ کفر ----- ۱۴۸

درس چهاردهم: احکام خوردنی‌ها (۱)

- ۱۴-۱. احکام خوردن و فلسفه تحریم برخی غذاها ----- ۱۵۱
- ۱۴-۱-۱. حیوانی ----- ۱۵۲
- ۱۴-۱-۲. غیر حیوانی ----- ۱۵۳
- ۱۴-۲. ذبح حیوانات ----- ۱۵۵

۱۴-۳. شکار حیوانات ----- ۱۵۷

درس پانزدهم: احکام خوردنی‌ها (۲)

۱۵-۱. خوردن غذای کفار و اهل کتاب ----- ۱۶۱

۱۵-۲. خوردن و آشامیدن چیزهای مضر ----- ۱۶۳

۱۵-۳. خوردن چیزهای نجس ----- ۱۶۴

۱۵-۴. خوردن غذای دیگران بدون رضایت آنها ----- ۱۶۵

۱۵-۵. مواردی که خوردن حرام جایز است ----- ۱۶۶

درس شانزدهم: احکام بیت‌المال

۱۶-۱. اهتمام به بیت‌المال و نحوه استفاده صحیح از آن ----- ۱۶۸

۱۶-۲. تقصیر و سرزدن از بیت‌المال ----- ۱۶۹

۱۶-۳. غصب و سرقت بیت‌المال ----- ۱۷۱

درس هفدهم: احکام نذر، قسم، وقف، اموال پیدا شده

۱۷-۱. نذر ----- ۱۷۵

۱۷-۱-۱. شرایط نذر ----- ۱۷۵

۱۷-۱-۲. شرایط نذرکننده ----- ۱۷۷

۱۷-۱-۳. انواع نذر ----- ۱۷۷

۱۷-۲. قسم ----- ۱۷۹

۱۷-۳. وقف ----- ۱۸۰

۱۷-۳-۱. احکام وقف ----- ۱۸۰

۱۷-۳-۲. خرید و فروش مال موقوفه ----- ۱۸۳

۱۷-۴. اموال پیدا شده ----- ۱۸۷

۱۷-۴-۱. شرایط لقطه ----- ۱۸۷

۱۷-۴-۲. وظایف یابنده ----- ۱۸۷

کتابنامه ----- ۱۹۰

پیشگفتار

اصول عقاید یا اندیشه های بنیادین اسلام، پایه و اساس آیین حیات بخش اسلام است و در شکل گیری رفتار و سبک زندگی انسان ها - خود آگاه یا ناخود آگاه متاثر راه ول عاید و به عبارت دیگر، جهان بینی آنهاست. از این رو، برای استقرار و تثبیت بعد ارزشی و رفتاری اسلام، باید مبانی عقیدتی آن بررسی شود.

سازمان عقیدتی - سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران از خجسته نهادهای انقلابی است که رسالت عظیم نشر و گسترش معارف و ارزش های اسلامی و مکارم اخلاقی را در ارتش بر عهده دارد. یکی از راه های تحقق این مأموریت خطیر، «آموزش» است. از این رو، برای ارتقای دانش و بینش اعتقادی - سیاسی کارکنان آجا، اعم از کادر و وظیفه، «تداوم آموزش» نیازی اجتناب ناپذیر است.

از آنجا که مخاطبان آموزش های عقیدتی - سیاسی به دو دسته «پایور» و «وظیفه» تقسیم می گردند، بنابراین با توجه به سطح تحصیلات آنها، دوره های مختلفی برای ایشان اجرا می شود که عبارت اند از:

۱. دوره‌های آموزشی کارکنان پایور: آموزش درجه‌داری (عمومی، تخصصی اولیه، تخصصی ثانویه و سرپرستی) و افسری (مقدماتی، عالی و دافوس).
۲. دوره‌های آموزشی کارکنان وظیفه: الف) دوره رزم مقدماتی ب) دوره‌های حین خدمت، که در سه سطح زیر دیپلم، دیپلم و فوق دیپلم، و لیسانس و بالاتر انجام می‌پذیرد.

ازاین‌رو، معاونت تربیت و آموزش س.ا.ع.س آجا در راستای رفع نیازهای یادشده نامین زیرساخت‌های لازم برای آموزش بهینه، روزآمد و کاربردی و همسواقاین، ترات موضوعه و ابلاغی در حوزه تربیت و آموزش، به‌ویژه نظام جامع تربیت آموزش استاد کل نیروهای مسلح و ارتش، اقدام به بازنگری و تدوین متون آموزشی نموده است.

بر اساس تدبیر فرماندهی حفظ کرامت و مبنی بر استفاده از ظرفیت‌های پژوهشگاه امام صادق (ع)، معاونت تربیت و آموزش س.ا.ع.س آجا اقدام به تهیه سرفصل برای دوره‌های مختلف آموزشی نموده و کار تدوین متون را به آن پژوهشگاه واگذار کرده است که پس از بررسی و تصویب نهایی سرفصل‌ها، در کمیته‌ای علمی مرکب از نمایندگان معاونت تربیت و آموزش س.ا.ع.س آجا و کارشناسان پژوهشگاه، تدوین متن به نویسنده واگذار گردید. در طول دوره تدوین و نگارش، متخصص موضوعی با عنوان ناظر علمی بر روند مرحله تدوین، نظارت و اشراف داشته است و پس از طی دوره یادشده، ناظران سازمانی و نهایی نیز متن را مورد نقد و اصلاح و تأیید قرار داده‌اند.

سازمان عقیدتی-سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران در راستای اجرای نظام جامع تربیت و آموزش نیروهای مسلح در حوزه آموزش‌های عقیدتی-سیاسی، توجه خود را بر چند موضوع محوری متمرکز کرده است:

- آموزش قرآن (روخوانی، روان‌خوانی، ترجمه و مفاهیم، تفسیر)

- آموزش عقاید (توحید، عدل، نبوت، امامت، معاد)

- آموزش احکام

- آموزش اخلاق (اخلاق فردی، اجتماعی و سازمانی و...)

- آموزش مباحث سیاسی

- آموزش جهاد و دفاع

- آموزش تاریخ اسلام

- آموزش مدیریت اسلامی

بدیهی است متن پیش رو به دلیل محدودیت‌های ناشی از حجم و ساعت آموزش و تنوع موضوعات مرتبط، نمی‌تواند پاسخ‌گوی تمامی نیازها باشد؛ از این رو، لازم است اسنادان محترم

۱. متن حاضر را اساس و بنای آموزش‌ها قرار داده و با بیان شیوا و خلاقیت ناشی از شغل استادی، کاستی‌ها را از منابع معتبر دیگر تکمیل کنند و نیازهای فراگیران را مرتفع سازند.

۲. نسبت به پرسش‌های مخاطبان که در چهارچوب موضوعات آموزشی متن حاضر است، نهایت دقت و توجه را معمول دارند و رضایت‌بخش‌گویی به آنها، موارد را به معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آجا منعکس نمایند. در ویرایش و چاپ‌های بعدی متن، از آنها بهره‌برداری شود.

۳. فراگیران را به سمت فهم و درک مطالب و نه حفظ آنها، هدایت نمایند.
کتاب حاضر درس‌نامه آموزش احکام در موضوع احکام برای دوره عالی رسته‌ای س.ع.س آجا تدوین شده است.

در پایان، معاونت تربیت و آموزش س.ع.س آجا بر خود لازم می‌داند از نویسنده محترم این کتاب، جناب آقای حامد کهوند، ناظران محترم علمی،

سازمانی و نهایی و سایر دست‌اندرکاران تدوین این متن، به‌ویژه مدیریت و مرکز تدوین متون آموزشی پژوهشگاه امام صادق (ع) نهایت سپاس و امتنان را بنماید. از استادان، فراگیران و مسئولان اجرایی آموزش درخواست می‌شود دیدگاه‌های ارزشمند و تجربه‌های ارزنده خود را درباره متن پیش رو، به یکی از طرق ذیل به این معاونت ارسال نمایند:

۱- شماره تماس معاونت تربیت و آموزش سازمان عقیدتی-سیاسی آجا: ۰۲۱-۸۱۹۵۲۴۰۷؛ شماره نمابر ۰۲۱-۸۸۲۷۸۱۷

۲- به پستی: تهران، چهارراه قصر، سازمان عقیدتی-سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران - ساختمان شماره دو، معاونت تربیت و آموزش، مدیریت تهیه متون آموزشی

**معاونت تربیت و آموزش
سازمان عقیدتی-سیاسی آجا**

مقدمه

حوزه فقه یکی از پایه‌های اصلی یک زندگی انسان را تعیین می‌کند؛ چراکه فقه در زمینه رفتارهای اختیاری انسان دست می‌کند. همین رفتارها و انجام کارهای روزانه، بخشی از سبک زندگی ما را تشکیل می‌دهند. برای مثال، بخشی از سبک زندگی هر فرد معمولی این است که وقتی سحر از خواب برمی‌خیزد، دست و صورت خود را می‌شوید و تمیز می‌شود؛ ولی سبک زندگی یک مسلمان این است که وقتی صبح از خواب برمی‌خیزد، افزون بر آن، وضو هم می‌گیرد که یک عبادت است؛ و پاکیزگی او که صرفاً امری جسمانی است، با حائلی نفسانی ممزوج می‌شود که در روحانیت او نیز تأثیر دارد. هر دو تمیزند؛ ولی تمیزی که همراه با نوعی عبادت و تقرب است؛ به خلاف دیگری. زندگی منطبق با فقه اسلامی، بخشی کلیدی از سبک زندگی اسلامی است. همچنین، اهمیت آموزش فقه و معارف اسلامی در میان انواع دروس و رشته‌های مختلف، به سبب این ویژگی مهم است که محتوای این آموزش، با ایمان و عمل دینی متعلمان کاملاً مرتبط است. مراد از ایمان، ایمان به حقانیت و کارآمدی قرآن و سنت است؛ ایمان به حدیث

ثقلین، که «مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا»^۱ البته لازمه ایمان، عمل صالح است؛ یعنی التزام به اخلاق و احکام.

در این مجموعه، با گردآوری احکام فقهی مطابق با فتوای مقام معظم رهبری در موضوعات پرکاربرد، تلاش می‌شود گامی در تحقق سبک زندگی اسلامی برای پایوران محترم ارتش جمهوری اسلامی ایران برداشته شود؛ و پایوران عزیز بیش از پیش با احکام شرعی اسلامی آشنا شوند و در عمل نیز ملتزم گردند. احکام تقلید، امر معروف و نهی از منکر، معاملات، محارم و نگاه، ازدواج، خوردنی‌ها و احکام منجاست سرفصل‌های این متن آموزشی را تشکیل می‌دهند.

حامد کهنوند

۱۳۹۵/۲/۱۵

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، تصحیح علی اکبر غفاری، تهران، دار الکتب الاسلامیه،